

Η Ευρωπαϊκή Ένωση μετά τη διεύρυνση, Κίνδυνοι και Προκλήσεις

Παναγιώτου Ι. Κανελλόπουλου *

Τα τελευταία περίπου πενήντα έτη συντελείται στην γηραιά μας ήπειρο ένα πρωτόγνωρο πείραμα που έχει ως τελικό σκοπό την δημιουργία της ενωμένης Ευρώπης. Με αφητηρία την φρικτή εμπειρία του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, διακεκριμένοι ευρωπαίοι πολιτικοί ευθύς μετά το τέλος του μεγάλου αυτού πολέμου οραματίστηκαν και άρχισαν να εργάζονται για μια ειρηνική, εημερούσα και αλληλέγγυα ενωμένη Ευρώπη, στην οποία οι λαοί της, αντί να αναμετρώνται ανά εικοσαετία περίπου, στα πεδία των μαχών, θα συνεργάζονται ειρηνικά και θα προωθούν την οικονομική ανάπτυξη και πρόοδο προς όφελος όχι μόνο των κατοίκων της γηραιάς ηπείρου αλλά και των υπολοίπων λαών του πλανήτη μας.

Το πείραμα αυτό άρχισε επίσημα κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '50, κάτω από τις πιο αντίξοες συνθήκες, που δημιουργούσε τότε ο ψυχρός πόλεμος και ο ανταγωνισμός σε όλους τους τομείς μεταξύ των δύο εκ διαμέτρου αντίθετων πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών συστημάτων, του κεφαλαιοκρατικού και του σοσιαλιστικού. Τα σημαντικότερα γεγονότα της δεκαετίας του '50 που οδήγησαν στο να λάβει το ευρωπαϊκό όραμα σάρκα και οστά είναι γνωστά. Επιτρέψτε μου να σας τα θυμίζω εν συντομία: στις 9 Μαΐου 1950 ο γάλλος υπουργός εξωτερικών Ρομπέρ Σουμάν, με την περίφημη διακήρυξη του, καλεί τη Γερμανία αλλά και κάθε άλλο ευρωπαϊκό κράτος, που το επιθυμεί, σε μια πρωτόγνωρης μορφής υπερκρατική συνεργασία αρχικά σε δύο προϊόντα, τον Άνθρακα και τον Χάλυβα.

«Η γαλλική κυβέρνηση, έλεγε ο Ρομπέρ Σουμάν, προτείνει να τεθεί το σύνολο της γαλλογερμανικής παραγωγής άνθρακα και χάλυβα κάτω από μια κοινή Ανώτατη Αρχή, με μια οργάνωση ανοιχτή στη συμμετοχή των άλλων χωρών της Ευρώπης».

Η πρόταση έγινε δεκτή και το επόμενο έτος ιδρύθηκε, μεταξύ των έξι αρχικών κρατών μελών, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ), ενώ το 1957 ακολούθησε η ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ).

Η Ευρώπη, σημείωνε ο Ρομπέρ Σουμάν, δεν θα δημιουργηθεί δια μιάς, ούτε σε ένα συνολικό οικοδόμημα: θα διαμορφωθεί μέσα από συγκεκριμένα επιτεύγματα που θα δημιουργήσουν πρώτα μια πραγματική αλληλεγγύη. Η συγκέντρωση των ευρωπαϊκών εθνών απαιτεί να εξαλειφθεί η μακραιώνη αντίθεση της Γαλλίας και της Γερμανίας: η δράση που θα αναλάβουμε πρέπει να αφορά κατά πρώτο λόγο τη Γαλλία και τη Γερμανία.

Σε άλλο σημείο της Διακήρυξης τόνιζε ότι: «Η συγκέντρωση των παραγωγών άνθρακα και χάλυβα θα εξασφαλίσει αμέσως την εγκαθίδρυση κοινών βάσεων οικονομικής ανάπτυξης, πρώτο στάδιο της ευρωπαϊκής ομοσπονδίας, και θα αλλάξει το πεπρωμένο αυτών των περιοχών που από πολύ καιρό ασχολούνται με την κατασκευή πολεμικών όπλων, των οποίων υπήρξαν τα συνεχή θύματα».

«Με τη συγκέντρωση των βασικών παραγωγών και τη θέσπιση νέας Ανώτατης Αρχής, συνέχιζε, οι αποφάσεις της οποίας θα συνδέσουν τη Γαλλία, τη Γερμανία και τις χώρες που θα προσχωρήσουν σε αυτή την κοινότητα, αυτή η πρόταση θα υλοποιήσει τις πρώτες συγκεκριμένες βάσεις για μια ευρωπαϊκή ομοσπονδία, απαραίτητη για τη διατήρηση της ειρήνης».

Ουσιαστικά το ευρωπαϊκό ενοποιητικό πείραμα συνίσταται στην εκούσια, ειρηνική και εθελοντική συνεργασία και τελικά ενοποίηση των λαών της Ευρώπης. Ένα στόχο που τους περασμένους αιώνες επιδίωξαν να επιτύχουν, χωρίς να το κατορθώσουν, διάφοροι πολέμαρχοι ηγεμόνες και στρατηγοί, αφού έπνιξαν τους λαούς στο αίμα και βύθισαν την Ευρώπη στη φρίκη και τη δυστυχία.

Το ευρωπαϊκό ενοποιητικό όραμα στηρίχθηκε και στηρίζεται στην ισότητα των ευρωπαϊκών λαών, το σεβασμό της εθνικής ταυτότητας, την συνεργασία και την αλληλεγγύη. Τα ιδρυτικά κράτη μέλη αλλά και τα μεταγενέστερα ανήκαν στα κράτη που είχαν υιοθετήσει την οικονομία της ανοιχτής αγοράς, την

κοινοβουλευτική, πολυκομματική, δημοκρατία και τον σεβασμό των ατομικών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Με άλλα λόγια, το ευρωπαϊκό ενοποιητικό πείραμα στηρίχθηκε στις αρχές και τις αξίες του ευρωπαϊκού πολιτισμού και του ευρωπαϊκού πνεύματος. Στηρίχθηκε στο Λόγο και στη Δημοκρατία, που γεννήθηκαν σ' αυτήν τη χώρα, σ' αυτήν την πόλη, στην Αθήνα του Περικλέους κατά τον 5ο π.χ αιώνα. Στηρίχθηκε στο νομικό σύστημα που δημιούργησε το Ρωμαϊκό Δίκαιο, καθώς επίσης στο κήρυγμα της Αγάπης, της Συγχώρεσης και της Αλληλεγγύης που δίδαξε στον κόσμο ο Ιησούς Χριστός και οι Απόστολοί του. Η Αθήνα, η Ρώμη και ο Γολγοθάς μαζί με τις αρχές και τις αξίες του διαφωτισμού και της γαλλικής επανάστασης αποτελούν τους πυλώνες πάνω στους οποίους στηρίζεται ο ευρωπαϊκός πολιτισμός, που αποτελεί τη συνισταμένη και το συνεκτικό ιστό της μεγάλης ευρωπαϊκής οικογένειας.

Βασισμένη σ' αυτές τις αρχές και αξίες η ευρωπαϊκή συνεργασία αποβλέπει στη δημιουργία μιας κοινωνίας με ενότητα, συνοχή και αλληλεγγύη, ένα δηλαδή μοντέλο εκ διαμέτρου αντίθετο με αυτό των ΗΠΑ, όπου στο εσωτερικό της κυριαρχεί η ετερογένεια των ομάδων που την απαρτίζουν.

Παράλληλα, η ενωμένη Ευρώπη δεν μένει αδιάφορη και δεν κλείνει τα αυτιά και τα μάτια της στον έξω από αυτήν κόσμο, με πολιτισμό διαφορετικό από τον δικό της. «Η Ευρώπη θα μπορέσει με αυξημένα μέσα να συνεχίσει την πραγματοποίηση ενός από τα ουσιαστικά καθήκοντά της: την ανάπτυξη της αφρικανικής ηπείρου», έλεγε στη Διακήρυξή του ο Ρομπέρ Σουμάν.

Γι' αυτό, για λόγους πολιτικούς, οικονομικούς μα κυρίως ιστορικούς και ανθρωπιστικούς, η Ευρώπη ανέπτυξε συνεργασία με όλους τους γείτονές της αλλά και πέραν αυτών και κατέστη η πρώτη σε ανθρωπιστική βοήθεια δύναμη στον κόσμο.

Γι' όλους αυτούς τους λόγους το ευρωπαϊκό ενοποιητικό πείραμα πέτυχε μέχρι σήμερα. Τα αρχικά έξι (6) κράτη μέλη έγιναν βαθμιαία 9, 10, 12, και το 1995 15, ενώ από τον περασμένο Μάιο, τα κράτη μέλη της ΕΕ έγιναν 25.

Τα επιτεύγματα της ευρωπαϊκής συνεργασίας είναι μεγάλα και χειροπιαστά. Δημιουργήθηκε η ενοποιημένη εσωτερική αγορά των 25 κρατών μελών και των 456 εκατομμυρίων πολιτών, μεγαλύτερος εμπορικός συνασπισμός στον πλανήτη μας, ενώ η αγορά των ΗΠΑ περιλαμβάνει 280 περίπου εκατομμύρια πολίτες.

Δημιουργήσαμε επίσης τη μεγαλύτερη νομισματική ένωση στον κόσμο, με 12 κράτη μέλη, 300 εκατομμύρια πολιτών, που τη στιγμή αυτή έχει το ισχυρότερο νόμισμα του κόσμου.

Εφαρμόζουμε από το 1985 μέχρι σήμερα μια περιφερειακή και διαρθρωτική πολιτική που, με τη μεταφορά οικονομικών πόρων από τα οικονομικώς ακμάζοντα κέντρα στις περιφέρειες που παρουσιάζουν οικονομική υστέρηση, έχει ως στόχο την οικονομική ανάπτυξη και αναζωογόνηση των περιφερειών προς το κοινό ευρωπαϊκό όφελος. Χάρης λοιπόν σ' αυτήν την πολιτική, που είναι έκφραση αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών, η ΕΕ αποτελεί, μαζί με τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία, μια από τις πλέον ευημερούσες περιοχές του πλανήτη μας.

Μα πάνω απ' όλα, το μεγάλο επίτευγμα της ευρωπαϊκής συνεργασίας μέχρι σήμερα είναι το αναμφισβήτητο γεγονός ότι, σε αντίθεση με ό τι συνέβαινε κατά το παρελθόν, επί πενήντα και πλέον έτη δεν υπήρξε ούτε μια πολεμική σύγκρουση στην επικράτεια της Ένωσης και δε χύθηκε ούτε σταγόνα ανθρωπίνου αίματος. Και αυτό είναι ένα μεγάλο επίτευγμα.

Η συνεργασία των κρατών μελών, που αρχικά, στο πλαίσιο της ΕΟΚ, είχε περιοριστεί στον τομέα της οικονομικής ανάπτυξης και μόνο, πέτυχε απολύτως και το 1992, με τη συνθήκη του Μάαστριχτ και την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επεκτάθηκε και σε άλλους τομείς, όπως στην Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ), υιοθετήθηκε η ιθαγένεια της ΕΕ, καθώς και η συνεργασία σε θέματα δικαιοσύνης και εσωτερικών υποθέσεων, στην καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, της διακίνησης ναρκωτικών, της εμπορίας ανθρώπων και ανθρωπίνων οργάνων, της λαθρομετανάστευσης κλπ.

Στο διάστημα αυτό δεν υπήρξαν μόνο επιτεύγματα, υπήρξαν και προβλήματα και δυσχέρειες, πολλές από τις οποίες εξακολουθούν μέχρι σήμερα.

Το πρώτο πρόβλημα ήταν και παραμένει η διαφορετική αντίληψη μερικών εκ των κρατών μελών και των λαών τους για την αποστολή και το μέλλον της ενοποιητικής προσπάθειας. Όλοι αυτοί, που τους αποκαλούμε «ευρωσκεπτικιστές», αντιλαμβάνονται ότι η προσπάθεια αυτή τελειώνει στον τομέα της οικονομικής ολοκλήρωσης, χωρίς περαιτέρω πολιτική ενοποίηση, και όλα αυτά εν ονόματι της υπεράσπισης του εθνικού συμφέροντος.

Η ιδέα της ευρωπαϊκής συνεργασίας και ενοποίησης, όπως εκφράστηκε από τον Ρομπέρ Σουμάν και τον Ζαν Μοννέ, δεν καταργεί το έθνος, στηρίζεται όμως στην αναγωγή των εθνικών συμφερόντων σε υπερεθνικό επίπεδο και στην επίλυσή τους με ενιαία κοινοτικά κριτήρια. Στο πλαίσιο αυτό, το εθνικό συμφέρον γίνεται αντικείμενο σεβασμού και προστασίας. Ο Ζαν Μοννέ συνήθιζε να λέει ότι η συνεργασία των εθνών, όσο σημαντική και εάν είναι δεν επιλύει τίποτα. Αυτό που πρέπει να επιτευχθεί είναι η συγχώνευση των συμφερόντων των ευρωπαϊκών λαών και όχι απλά η διατήρηση των ισορροπιών των συμφερόντων αυτών.

Κυρίες και Κύριοι,

Στο πλαίσιο που χάραξαν οι ιδρυτικές συνθήκες της δεκαετίας του 1950 και η συνθήκη του Μάαστριχτ, η πολιτική ενοποίηση της ΕΕ εφαινόταν ως γεγονός εν όψει. Η κατάρρευση όμως των καθεστώτων του υπαρκτού σοσιαλισμού στην κεντρική και ανατολική Ευρώπη, στις αρχές της δεκαετίας του '90, περιέπλεξε σε σημαντικό βαθμό τις προτεραιότητες της ευρωπαϊκής συνεργασίας.

Στην κρίσιμη αυτή καμπή της Ευρωπαϊκής ηπείρου, τα κράτη μέλη της ενωμένης Ευρώπης βρέθηκαν μπροστά σε μια ιστορική πρόκληση. Έπρεπε να κλείσουν τα μάτια μπροστά στην νέα κατάσταση που διαμορφώθηκε στην κεντρική και ανατολική Ευρώπη και να προχωρήσουν στο δρόμο που είχαν χαράξει με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ; ή έπρεπε να αναδεχθούν τους κινδύνους και να αντιμετωπίσουν τη νέα ιστορική πρόκληση;

Στο κρίσιμο αυτό δίλημμα, οι ευρωπαίοι ηγέτες επέλεξαν το δεύτερο, τη διεύρυνση της ΕΕ προς ανατολάς, όσο βαρύ και αν θα ήταν το κόστος. Λόγοι πολιτικοί, οικονομικοί και ιστορικοί επέβαλαν την απόφαση αυτή. Άλλωστε, και να ήθελαν οι ευρωπαίοι να αγνοήσουν την κατάσταση που είχε διαμορφωθεί στην κεντρική και ανατολική Ευρώπη, δεν θα τους αγνοούσε η ίδια η κατάσταση και οι συνέπειές της!....

Οι χώρες αυτές, από την Πολωνία και την Εσθονία μέχρι τη Βουλγαρία, Αλβανία και Σλοβενία, αποτελούσαν και αποτελούν ουσιώδες τμήμα της μεγάλης ευρωπαϊκής οικογένειας με σημαντική συμβολή στη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής ιστορίας και του ευρωπαϊκού πολιτισμού κατά το παρελθόν. Τις χώρες αυτές, η Συμφωνία της Γιάλτας του 1945 έθεσε υπό τη σοβιετική επιρροή, με αποτέλεσμα να βρεθούν κατά το δεύτερο μισό του εικοστού αιώνα αποκλεισμένες από το ευρωπαϊκό γίγνεσθαι. Επιπλέον, πρόκειται για χώρες χριστιανικές και μάλιστα εν πολλοίς ανήκουσες στην Ορθόδοξη χριστιανική μας πίστη.

Το κοινό τους χαρακτηριστικό ήταν ότι, αφού επί μισό περίπου αιώνα, υποχρεώθηκαν να ακολουθήσουν και να προσαρμοστούν σ' ένα άλλο πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό μοντέλο, το σοβιετικό, το οποίο τελικά απέτυχε και κατέρρευσε, οι δομές και οι μηχανισμοί της οικονομίας και της κοινωνίας τους, το εκπαιδευτικό τους σύστημα, η δημόσια διοίκηση, η νοοτροπία των πολιτών τους παρουσίαζαν τεράστιες διαφορές και αποκλίσεις σε σύγκριση με τις χώρες της ΕΕ, κάνοντας έτσι το έργο της ενσωμάτωσης εξαιρετικά δύσκολο.

Το μέγεθος του προβλήματος γίνεται εύκολα κατανοητό στις πραγματικές του διαστάσεις, αν το δεις κανείς στο πλαίσιο της γερμανικής επανένωσης, λαμβάνοντας υπόψη ότι η πρώην ανατολική Γερμανία ήταν από οικονομικής απόψεως το πλέον ανεπτυγμένο κράτος του σοβιετικού στρατοπέδου και εν πάση περιπτώσει επρόκειτο για κομμάτι του γερμανικού έθνους, με τα γνωστά προτερήματά του.

Το όλο πρόβλημα λαμβάνει τρομακτικές διαστάσεις αν συνυπολογιστεί κανείς την κακή κατάσταση στον τομέα της δημόσιας τάξεως και ασφάλειας και την κατακόρυφη αύξηση της εγκληματικότητας.

Η ΕΕ, μετά από μια δωδεκαετή περίπου προσπάθεια προσαρμογής, αποφάσισε τελικά την ένταξη του μεγαλύτερου μέρους των κρατών αυτών, οκτώ (8) τον αριθμό, από την 1η Μαΐου 2004, ενώ έχει προγραμματιστεί για το 2007 η ένταξη της Ρουμανίας και Βουλγαρίας. Για τις χώρες των δυτικών Βαλκανίων η ένταξη προβλέπεται για τη δεύτερη δεκαετία του νέου αιώνα μας.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι, η ένταξη των χωρών αυτών στην ΕΕ έγινε με πολιτικά κυρίως κριτήρια και ουδείς μπορεί να ισχυριστεί ότι στο διάστημα των 12 περίπου ετών προετοιμασίας, προσαρμόστηκαν οι δομές του πολιτικού, οικονομικού και κοινωνικού συστήματος στις απαιτήσεις της ΕΕ και τις αρχές της οικονομίας της ανοιχτής αγοράς με ελεύθερο ανταγωνισμό.

Η διεύρυνση αυτή έγινε προ ολίγων μηνών και οι συνακόλουθοι κραδασμοί της δεν έχουν ακόμα απορροφηθεί. Εύλογα λοιπόν εκφράζονται φόβοι ότι πιθανόν να διαταράξει την εσωτερική συνοχή και ενότητα της ΕΕ καθώς και το βηματισμό της περαιτέρω ενοποίησης. Πρόκειται άλλωστε για τη μεγαλύτερη μέχρι σήμερα διεύρυνση. Βέβαια πρόκειται για χώρες, που πλην της Πολωνίας των 45 περίπου εκατομμυρίων πολιτών, έχουν μικρό πληθυσμό, συνεπώς ελπίζεται ότι αυτό θα βοηθήσει την προσαρμογή τους στο κοινοτικό κεκτημένο, στους θεσμούς και τους κανόνες της ΕΕ.

Στον οικονομικό τομέα, οι ανάγκες για διαρθρωτικές αλλαγές στην οικονομία των χωρών αυτών, ιδιαίτερα στον αγροτικό τομέα, θα απορροφήσουν πολλά κεφάλαια από τα διαρθρωτικά ταμεία της Ένωσης και δυστυχώς δεν έχει προβλεφθεί η αύξηση των σχετικών πόρων. Συνεπώς η ίδια πίτα θα μοιραστεί σε περισσότερα κομμάτια.

Από την άλλη πλευρά, επειδή ουδέν κακόν αμιγές καλού, στα νέα κράτη μέλη, για τους παραπάνω λόγους αναμένονται υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης, προς όφελος των εξαγωγών των βιομηχανικών κυρίως κρατών μελών της Ένωσης.

Οι μεγαλύτεροι φόβοι, που δυστυχώς έχουν μερικώς επιβεβαιωθεί μέχρι τώρα, είναι ότι, στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ενοποίησης, τα νέα κράτη μέλη παρουσιάζουν μεγαλύτερη προσήλωση στις αρχές και τις πολιτικές των ΗΠΑ παρά προς αυτές της Ένωσης. Η περίπτωση του πολέμου του Ιράκ αποτελεί μια απόδειξη. Βάσιμα, λοιπόν, εκφράζονται φόβοι ότι η τελευταία μεγάλη διεύρυνση, ενώ δημιούργησε μια πληθυσμιακά τεράστια ευρωπαϊκή αγορά, που αγγίζει τα 500 εκατομμύρια πολιτών, για τους παραπάνω λόγους ίσως συντελέσει στην επιβράδυνση των ρυθμών ανάπτυξης της ΕΕ και επιφέρει πλήγμα στην συνοχή και ενότητα της Ένωσης και ιδιαίτερα στην πολιτική ολοκλήρωση αυτής. Άλλωστε, οι σχετικές δημοσκοπήσεις δείχνουν ότι οι λαοί των χωρών αυτών αποβλέπουν κατά κύριο λόγο στα οικονομικά οφέλη της ένταξης παρά στην επιθυμία ευρωπαϊκής πολιτικής ενοποίησης.

Είναι χαρακτηριστικό ότι το 1990 στην Ευρώπη εγίνετο λόγος για εμβάθυνση της ευρωπαϊκής συνεργασίας, ακολούθως, λόγω των γεγονότων στην κεντρική και ανατολική Ευρώπη, για εμβάθυνση και διεύρυνση. Τώρα γίνεται λόγος μόνο για διεύρυνση. Για εμβάθυνση δεν ομιλεί πλέον κανείς.

Όσον αφορά την Ελλάδα, η Διεύρυνση έχει θετικές και αρνητικές συνέπειες και επιπτώσεις. Το μεγάλο γεγονός για τον ελληνισμό ήταν η είσοδος της Κύπρου στην ΕΕ. Στον οικονομικό τομέα, τα κράτη μέλη της λεγόμενης σύγκλισης έγιναν περισσότερα, με μεγαλύτερες ανάγκες, ενώ στον γεωργικό τομέα, οι ανταγωνιστές μας πολλαπλασιάστηκαν. Στην τουριστική βιομηχανία, οι πελάτες μας έγιναν περισσότεροι. Σε κάθε όμως περίπτωση, δεν πρέπει να μας διαφεύγει ότι με τεράστια αγορά δημιουργήθηκε για τις ελληνικές επιχειρήσεις, εντός της οποίας πρέπει να δραστηριοποιηθούν.

Παράλληλα, η προσχώρηση της Ρουμανίας και Βουλγαρίας παρουσιάζει μια ιδιαιτερότητα για την Ελλάδα και την Ορθοδοξία. Σταθερά υποστηρίζω ότι, όταν οι δύο αυτές χώρες γίνουν μέλη της ΕΕ, η Ελλάδα θα αποκτήσει επιτέλους χερσαία σύνορα με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Γεγονός πολύ σημαντικό για τη χώρα μας. Θα εκλείψει επιτέλους και επίσημα ο από βορράν κίνδυνος, με ό,τι αυτό συνεπάγεται όσον αφορά τη Βουλγαρία, η δε χώρα αυτή, μέσω της ελεύθερης κίνησης προσώπων και εμπορευμάτων, θα λύσει κατά τον

πλέον ειρηνικό και αποτελεσματικό τρόπο το προαιώνιο όνειρό της για έξοδο στο Αιγαίο. Βέβαια, το φθινό εργατικό δυναμικό θα δημιουργήσει προβλήματα στις ελληνικές επιχειρήσεις και θα αυξήσει την ανεργία στη χώρα μας, που πρέπει να τα αντιμετωπίσουμε.

Για την Ορθοδοξία, η διεύρυνση αυτή θα είναι πολύ σημαντική διότι με τον τρόπο αυτό εμείς οι ορθόδοξοι χριστιανοί θα αυξηθούμε στην ενωμένη Ευρώπη κατά 35 περίπου εκατομμύρια. Πλέον, η Ελλάδα, η Κύπρος, η Βουλγαρία, η Ρουμανία συν τους ορθόδοξους των βαλτικών και άλλων χωρών θα αποτελούμε μια υπολογίσιμη δύναμη, που με την προσθήκη των Σέρβων αργότερα θα γίνει ακόμα ισχυρότερη. Για τη νέα αυτή εποχή είμαι βέβαιος ότι η Εκκλησία της Ελλάδος από τώρα προετοιμάζεται ώστε να δράσει ανάλογα.

Ανάλογη πιστεύω θα είναι η κατάσταση με την προσχώρηση των χωρών των δυτικών Βαλκανίων, υπό την προϋπόθεση ότι η ειρήνη και η ασφάλεια στην περιοχή θα έχει πλήρως αποκατασταθεί και οι χώρες αυτές θα ανταποκρίνονται στα πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά κριτήρια για ένταξη. Βέβαια με την ένταξη της Βοσνίας – Ερζεγοβίνης, το πρώτο, εν πολλοίς, μουσουλμανικό κράτος μέλος της ΕΕ θα είναι πραγματικότητα.

Η ένταξη όλων αυτών των χωρών της Βαλκανικής θα συμπληρώσει την εικόνα της ενωμένης Ευρώπης. Θα δημιουργήσει την Ευρώπη των 500 και πλέον εκατομμυρίων κατοίκων. Τη μεγαλύτερη αγορά στον πλανήτη μας. Τα οικονομικά οφέλη θα είναι για όλους μεγάλα. Οι χώρες αυτές λόγω της κατάστασης της οικονομίας τους, αναμένεται ότι τα επόμενα 30-50 χρόνια θα παρουσιάσουν υψηλούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης προς όφελος των υπολοίπων κρατών μελών και της Ελλάδας. Από την άλλη όμως πλευρά, αντιλαμβάνεται ο καθένας ότι η ελεύθερη κίνηση πολιτών μακροπρόθεσμα θα δημιουργήσει αναπόφευκτες αλλοιώσεις στη σύνθεση της ελληνικής κοινωνίας. Για την αντιμετώπιση της κατάστασης αυτής πρέπει από τώρα η χώρα μας να εργαστεί προς την κατεύθυνση αυτή.

Πρώτα απ' όλα, επιβάλλεται η σοβαρή και επί νέων βάσεων αντιμετώπιση του δημογραφικού μας προβλήματος. Αντί να εισάγουμε μετανάστες και στη συνέχεια να τους ελληνοποιούμε είναι προτιμότερο να γεννούμε Έλληνες.

Κάθε Έλληνας και Ελληνίδα πρέπει να αντιληφθεί ότι έχει υποχρέωση, εθνικό θα έλεγα καθήκον, να αποκτήσει τουλάχιστον τρίτο παιδί. Από την άλλη πλευρά, η ελληνική πολιτεία θα πρέπει να κατανοήσει ότι έχει υποχρέωση να αναλάβει νέες ρηζικέλευθες πρωτοβουλίες. Αντί των επιδομάτων, η Ελληνίδα που αποκτά το τρίτο παιδί πρέπει αυτόματα, την επόμενη ημέρα, να διορίζεται στο δημόσιο, σε ανάλογη προς τις γραμματικές της γνώσεις θέση. Το ίδιο πρέπει να συμβαίνει με τον Έλληνα που θα αποκτά το τέταρτο παιδί.

Πρέπει όλοι οι Έλληνες να πάρουμε το μήνυμα της νέας εποχής. Αξιοποιώντας τις αναμφισβήτητες αρετές μας και τα συγκριτικά μας πλεονεκτήματα, μπορούμε να διατηρήσουμε και να βελτιώσουμε την από οικονομικής απόψεως δεσπόζουσα θέση μας στα Βαλκάνια και να αναδειχτούμε σε ένα από τα πλέον ανεπτυγμένα κράτη στην ΕΕ. Στον τομέα αυτό, η ελληνική διάνοηση, τα πανεπιστήμια, η Εκκλησία και η ελληνική επιχειρηματικότητα έχουν να διαδραματίσουν αποφασιστικό ρόλο.

Για την υπόλοιπη Ευρώπη, η διεύρυνση προς την Βαλκανική ενώ θα μεγαλώσει την κοινή αγορά και θα συμβάλει στη οικονομική ανάπτυξη των βιομηχανικών κυρίως κρατών και τη μείωση της ανεργίας, θα επαυξήσει τα προβλήματα δημόσιας τάξεως, και θα χαλαρώσει τους ρυθμούς πολιτικής ενοποίησης. Γι' αυτό θα απαιτηθεί η ΕΕ να υιοθετήσει το ομοσπονδιακό μοντέλο διακυβέρνησης, σε μεγαλύτερη έκταση από αυτήν που προβλέπεται στο υπό επικύρωση Σύνταγμα.

Τέλος, η μεγάλη πρόκληση και ο μεγάλος κίνδυνος προέρχεται από το ενδεχόμενο ένταξης της Τουρκίας ως πλήρους μέλους. Πιστεύω ακράδαντα, χωρίς να παρασύρομαι από εθνικούς συναισθηματισμούς, ότι οι ευρωπαίοι ηγέτες θα διαπράξουν ένα τεράστιο λάθος, σε βάρος του ευρωπαϊκού ενοποιητικού οράματος, αν τον ερχόμενο Δεκέμβριο δεχθούν την έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την Τουρκία. Η Τουρκία επειδή δεν ανήκει γεωγραφικά στην Ευρώπη και επειδή δεν αποτελεί μέρος του ευρωπαϊκού πολιτισμού, αφού ως μουσουλμανική χώρα ανήκει σε ένα άλλο πολιτισμό και σε ένα άλλο σύστημα αξιών και αρχών, δεν πρέπει να γίνει ποτέ μέλος της ενωμένης Ευρώπης.

Η Ευρώπη μπορεί να αναπτύξει με την Τουρκία εμπορικές και οικονομικές και στρατιωτικές σχέσεις και συνεργασίες. Ένταξη όμως ποτέ. Το ευρωπαϊκό ενοποιητικό όραμα περιλαμβάνει τη δημιουργία μιας

πολιτικά ενωμένης Ευρώπης με εσωτερική συνοχή, ομοιογένεια και αλληλεγγύη. Μιας Ευρώπης που θα στηρίζεται στις πανανθρώπινες και ακατάλυτες αξίες του ευρωπαϊκού πολιτισμού αδιαίρετο μέρος του οποίου αποτελεί ο Χριστιανισμός.

Σε αντίθετη περίπτωση, λόγω του δημογραφικού παράγοντος, υπάρχει μακροπρόθεσμα κίνδυνος εξισλαμισμού της Ευρώπης, όπως τόνισε προ ημερών ο Ολλανδός επίτροπος κ. Φριτς Μπολκεστάϊν. Μεταξύ των πολιτικών που έχουν ταχθεί ανεπιφύλακτα κατά της ένταξης της Τουρκίας, θυμίζω επίσης τον πρώην πρόεδρο της Γαλλίας Βαλερύ Ζισκάρ ντ' Εστεν, τον πρώην καγκελάριο της Γερμανίας Χέλμουτ Σμίτ, που μίλησαν για τον κίνδυνο διάλυσης της ΕΕ, ενώ πρόσφατα, ο Ολλανδός Πρωθυπουργός Γιαν Πέτερ Μπαλκενέντε ομίλησε για τον κίνδυνο που διατρέχει η ΕΕ να μετατραπεί σε «άψυχη μηχανή και τελικά να καταρρεύσει», αν δεχθεί την Τουρκία ως μέλος της. Μόλις προ ημερών, ο μέχρι το τέλος Οκτωβρίου επίτροπος αρμόδιος για τη Γεωργία, αυστριακός κ. Φρ. Φίσλερ, αμφισβήτησε ευθέως ότι η Τουρκία είναι έτοιμη για ενταξιακές διαπραγματεύσεις, δήλωσε ότι η είσοδος της Τουρκίας θα τινάζει στον αέρα τον κοινοτικό αγροτικό προϋπολογισμό και έκανε λόγο για τον κίνδυνο «φονταμενταλιστικής οπισθοδρόμησης».

Τον ερχόμενο Δεκέμβριο, θέλω να ελπίζω ότι οι ευρωπαίοι ηγέτες δεν θα υποκύψουν σε υπερατλαντικές πιέσεις και σε εμπορικές σκοπιμότητες και δεν θα διαπράξουν τέτοιο λάθος.

Τελευταία, φαίνεται ότι πολλοί ευρωπαίοι πολιτικοί συναισθανόμενοι το λάθος στο οποίο οδηγούνται τον ερχόμενο Δεκέμβριο, άρχισαν να ομιλούν για την ανάγκη διενέργειας δημοψηφίσματος σχετικά με την τουρκική ένταξη. Όντες βέβαιοι ότι το αποτέλεσμα θα είναι αρνητικό και με τον τρόπο αυτό θα απαλλαγούν από το προσωπικό κόστος της άρνησης. Πρόκειται για ένα ακόμη λάθος. Με τον τρόπο αυτό υπάρχει ο κίνδυνος να δημιουργηθεί μίσος των μουσουλμανικών λαών προς τον ευρωπαϊκό λαό. Κάτι τέτοιο θα έχει σοβαρές συνέπειες στο μέλλον. Το κόστος της άρνησης πρέπει να το αναδεχθούν οι πολιτικοί ηγέτες της Ευρώπης και όχι οι λαοί της.

Είμαι πεπεισμένος ότι η ένταξη στην ΕΕ δεν συμφέρει ούτε την ίδια την Τουρκία και τον Λαό της. Το μέλλον της Τουρκίας ανήκει σε συνεργασίες με όμορες προς αυτήν χώρες, που ανήκουν στον ίδιο πολιτισμό και μοιράζονται τις ίδιες αρχές και αξίες.

Πέραν των προκλήσεων και των κινδύνων από τη διεύρυνση της ΕΕ, υπάρχουν πολλά και κρίσιμα προβλήματα σχετικά με το ρόλο και τη μορφή της Ένωσης στο μέλλον καθώς και τη θέση της Ένωσης στον παγκόσμιο καταμερισμό. Η Ευρώπη συνεχώς διευρύνεται και γιγαντώνεται. Κάποια στιγμή πρέπει να χαράξει τα προς ανατολάς σύνορά της, και στη συνέχεια πρέπει να ασχοληθεί με την εμβάθυνση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Άλλα μεγάλα προβλήματα και προκλήσεις αποτελούν το Σύνταγμα της Ευρώπης, η επικύρωσή του από τα κράτη μέλη, το μοντέλο οικονομίας που υιοθετεί στο πλαίσιο της παγκοσμιοποιημένης πραγματικότητας.

Είναι γνωστό ότι στις 29 Οκτωβρίου 2004, τα κράτη μέλη της ΕΕ υπόγραψαν τη Συνταγματική Συνθήκη. Χωρίς αμφιβολία πρόκειται για γεγονός ιστορικής σημασίας για την Ένωση. Για πρώτη φορά στα 50 χρόνια της ευρωπαϊκής ενοποιητικής προσπάθειας υιοθετείται συνταγματικό κείμενο, που συντάχθηκε από την ευρωπαϊκή συνέλευση, με τη συμμετοχή ενός σεβαστού αριθμού μελών των εθνικών κοινοβουλίων και του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου, που κατά τεκμήριο εκπροσωπούν τους λαούς της Ευρώπης και εκφράζουν την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας.

Στο Σύνταγμα της Ευρώπης υπάρχουν σημαντικές καινοτομίες. Καθιερώνεται η νομική προσωπικότητα της Ένωσης, δημιουργείται ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου με θητεία από δύομισι μέχρι και πέντε ετών, καθώς και ο Υπουργός εξωτερικών της Ένωσης με πενταετή θητεία. Καθορίζονται κατά τρόπο σαφή οι αρμοδιότητες της Ένωσης και των κρατών μελών καθώς και οι εξουσίες που θα μεταβιβαστούν από τα κράτη μέλη στο νομικό πρόσωπο της Ένωσης.

Θα μπορούσαν οι διατάξεις του Συντάγματος να ήταν περισσότερο καινοτόμες. Να έκαναν την υπέρβαση στον πολιτικό τομέα και ιδιαίτερα στην κοινή εξωτερική πολιτική. Θα μπορούσε να υιοθετηθεί ευθέως το ομοσπονδιακό μοντέλο στη δομή και λειτουργία της Ένωσης. Πρέπει να γίνει απόλυτα κατανοητό ότι με το

Σύνταγμα δεν εξασφαλίζεται ότι η Ευρώπη στον εξωτερικό τομέα θα έχει μια φωνή, μια πολιτική.

Το θέμα που υπολείπεται πλέον είναι αυτό της επικύρωσης του Συντάγματος από τα εικοσιπέντε κράτη μέλη. Περισσότερα από δέκα κράτη μέλη έχουν ανακοινώσει ότι θα επικυρώσουν το Σύνταγμα με δημοψήφισμα. Κάτι τέτοιο, όπως αντιλαμβάνεστε, εγκυμονεί κινδύνους, δηλαδή, σε ένα ή περισσότερα κράτη το αποτέλεσμα το δημοψηφίσματος να είναι αρνητικό.

Παρά τους ενδεχόμενους κινδύνους, νομίζω ότι η επικύρωση του Συντάγματος της Ευρώπης πρέπει να γίνει με δημοψήφισμα σε όλα τα κράτη μέλη. Έχω γράψει και υποστηρίζω ότι αυτό πρέπει να γίνει και στην Ελλάδα. Με το Σύνταγμα μεταβιβάζεται ένα σημαντικό μέρος εθνικής κυριαρχίας από το εθνικό επίπεδο στο επίπεδο της ΕΕ. Για αυτήν την μεταβίβαση απαιτείται η έγκριση του ελληνικού λαού. Οι λαοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να ενημερωθούν πλήρως για το περιεχόμενο του Συντάγματος της Ευρώπης, κατά τρόπο απλό και εκλαϊκευμένο, και να συζητήσουν γύρω από τις νέες ρυθμίσεις. Μακριά από πομπώδεις και ασαφείς εκφράσεις. Πρέπει να γίνουν συμμετοχοί των τεράστιων αλλαγών που επιχειρούνται στο όνομά τους και για το μέλλον τους. Μόνο έτσι θα εξασφαλιστεί η μεγίστη δυνατή συμμετοχή στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι και οι πολιτικές της ΕΕ θα γίνουν περισσότερο κατανοητές.

Αν, μετά από τέτοια μορφή και εκτάσεως ενημέρωση και συζήτηση, υπάρξει μια ή δύο περιπτώσεις αρνητικού αποτελέσματος, πρέπει να γίνουν απόλυτα σεβαστές. Πως μπορεί να οδηγείται ένας λαός στην ευρωπαϊκή συνεργασία όταν, μετά από δεκαετίες εμπειρίας, δεν το επιθυμεί.

Περαιτέρω, ένα κρίσιμο ερώτημα είναι αυτό σχετικά με τη θέση της ΕΕ στον κόσμο. Με άλλα λόγια, η ΕΕ γιγαντώνεται και τείνει να γίνει μια παγκόσμια δύναμη, τουλάχιστον στον οικονομικό τομέα, εμπορικό, νομισματικό. Αλλά και στον πολιτικό τομέα, μπορεί οι αποφάσεις της να μη συνοδεύονται από μια ακαταγώνιστη πολεμική μηχανή, όπως συμβαίνει με τις ΗΠΑ, αλλά ασκούν σημαντική επίδραση στη διαμόρφωση της διεθνούς πολιτικής. Μη ξεχνάμε ότι έχει δύο μόνιμες θέσεις στο ΣΑ του ΟΗΕ και συνήθως μια ή δύο μη μόνιμες.

Το ερώτημα είναι, αυτή η παγκόσμια δύναμη, η ΕΕ, θα αποτελέσει ένα αντίγραφο των ΗΠΑ; Η συμπεριφορά της στο πλαίσιο της διεθνούς κοινότητας θα είναι ανάλογη με αυτήν των ΗΠΑ; Θα γίνει δηλαδή παγκόσμιος χωροφύλακας μαζί με την Αμερική ή θα εισαγάγει μια διαφορετική αντίληψη στις διεθνείς σχέσεις.

Το οικονομικό σύστημα είναι δεδομένο. Η ΕΕ, όπως και κάθε κράτος στο πλανήτη μας, στον οικονομικό τομέα εφαρμόζει τις αρχές της οικονομίας της ανοιχτής αγοράς με ελεύθερο ανταγωνισμό. Λόγω της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας, τα περιθώρια διαφοροποίησης είναι περιορισμένα. Στο πλαίσιο αυτό, κάθε οικονομία για να διατηρήσει και να βελτιώσει τη θέση της και για να δημιουργεί συνεχώς νέες θέσεις απασχόλησης πρέπει να είναι ανταγωνιστική. Τούτο σημαίνει ότι πρέπει να παράγει τα ποιοτικώς καλύτερα προϊόντα ή υπηρεσίες με το χαμηλότερο δυνατό κόστος.

Στο πλαίσιο αυτό, δημιουργούνται μεγάλα ερωτηματικά ως προς την αμοιβή της εργασίας, τις εργασιακές σχέσεις γενικότερα, την κοινωνική πολιτική, το κοινωνικό κράτος, την προστασία του περιβάλλοντος, τη βοήθεια προς τις χώρες του λεγόμενου τρίτου κόσμου.

Εξ' ίσου κρίσιμο είναι το θέμα της διεθνούς τρομοκρατίας και ο τρόπος αντιμετώπισής του. Όλα σχεδόν τα κράτη μέλη της ΕΕ διαφωνούν με το δόγμα των προληπτικών πληγμάτων που εφαρμόζουν οι ΗΠΑ, αλλά δεν γνωρίζουμε τι είδους πολιτική θα υιοθετήσουν επί του θέματος αυτού. Άλλο σπουδαίο θέμα είναι αυτό της αναδιανομής του παγκόσμιου πλούτου. Θυμίζω ότι ο πρώην πρόεδρος των ΗΠΑ Μπιλ Κλίντον είχε μιλήσει για τη, λόγω της παγκοσμιοποίησης, συγκέντρωση του πλούτου σε λίγα χέρια και για την ανάγκη αναδιανομής του πλούτου.

Προσωπικά θα μιλούσα για την ανάγκη σε παγκοσμιοποιημένη κλίμακα υιοθέτησης θεσμών δίκαιης αμοιβής όλων των συντελεστών της παραγωγής και δίκαιης συμμετοχής τους στη διανομή του παραγόμενου πλούτου.

Τέλος, στην πρώτη πενηκονταετία του νέου αιώνα αναμένεται η δημιουργία μιας ή δύο οικονομικών υπερδυνάμεων. Αναφέρομαι στην Κίνα και στη Ρωσία αλλά ίσως και στην Ινδία. Θα δημιουργηθεί μια νέα

οικονομική κατάσταση στον διεθνή καταμερισμό. Ποια θα είναι η θέση της ΕΕ εντός αυτού;

Κυρίες και Κύριοι, θα σταματήσω εδώ. Έθεσα πολλά θέματα και μπορούμε να συζητούμε επί μήνες γι' αυτά.

Αυτό που θέλω να επισημάνω τελειώνοντας είναι ότι με τις προσπάθειες των ευρωπαϊών πολιτικών και τις θυσίες των ευρωπαϊών πολιτών κατά τα τελευταία 50 χρόνια, δημιουργήθηκε ένα αξιοζήλευτο επίτευγμα, η Ευρωπαϊκή Ένωση, για το οποίο όλοι μας πρέπει να νοιώθουμε υπερήφανοι, διότι όλοι μας συμβάλλαμε στη δημιουργία του. Πρέπει επίσης να αισθανόμαστε ιδιαίτερα υπερήφανοι και ως Χριστιανοί, διότι χωρίς αμφιβολία, το ανθρώπινο πρόσωπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην καθημερινή της δράση και τις πολιτικές της οφείλεται στο διαχρονικό μήνυμα αγάπης και αλληλεγγύης για τον πλησίον, που ο Ιησούς Χριστός δίδαξε στον κόσμο.

Το ευρωπαϊκό οικοδόμημα ευρίσκεται σήμερα σε μια κρίσιμη καμπή, οφειλόμενη κατά κύριο λόγο στη διεύρυνση, αυτήν που έγινε και αυτήν που θα επακολουθήσει, αλλά και σε λόγους της παγκόσμιας συγκυρίας, παγκοσμιοποίηση κλπ. Οι κίνδυνοι και οι προκλήσεις είναι πολλοί.

Η διεύρυνση της ΕΕ προς την κεντρική και ανατολική Ευρώπη ήταν και είναι αναγκαία και επιβεβλημένη, όσους κινδύνους και αν συνεπάγεται. Επιτέλους, η ΕΕ αγωνίστηκε τα τελευταία 50 χρόνια κατά της διαίρεσης της Ευρώπης σε δύο στρατόπεδα. Τώρα που η διαίρεση αυτή καταργήθηκε, δεν επιτρέπεται η ΕΕ να αρνηθεί την επανένωση της Ευρώπης. Ωστόσο, απαιτείται η ένωση αυτή να στηριχθεί σε κοινές αρχές και αξίες. Τις αρχές και τις αξίες του Ευρωπαϊκού πολιτισμού. Η συμμετοχή χωρών που ανήκουν σε άλλους πολιτισμούς θα βλάψει την υπόθεση της Ευρώπης, θα αποτελεί βήμα προς τα πίσω και όχι προς τα εμπρός. Με βάση τις αρχές αυτές, η Ευρώπη θα πρέπει να οικοδομήσει την παρουσία της εντός της γηραιάς ηπείρου και της διεθνούς σκηνής.

Κανείς δεν ισχυρίζεται ότι όλα στην ΕΕ είναι τέλεια. Γίνονται λάθη πολλά και υπάρχουν και θα υπάρχουν πολλά προβλήματα. Άλλωστε αυτή είναι η ζωή. Αυτό που θέλω να τονίσω είναι ότι η Ευρώπη και οι λαοί της πρέπει και στη νέα αυτή εποχή να μην ξεχνούν τη μεγάλη συνεισφορά του Χριστιανισμού στη μέχρι σήμερα πορεία της, και ότι και στο μέλλον το μήνυμα ειρήνης, της αγάπης, της συγχώρεσης και της αλληλεγγύης του Ιησού Χριστού πρέπει να αποτελεί οδηγό και γνώμονα συμπεριφοράς. Η Ευρώπη και οι ευρωπαίοι δεν θα είναι ευτυχής μόνο από την αύξηση του πλούτου και από τη δίκαιη κατανομή του, αλλά και από την απόλαυσή του σύμφωνα με τις παραδοσιακές χριστιανικές αξίες και παραδόσεις.

Οι χριστιανικές αξίες καθώς και η ανάγκη διαφύλαξης της χριστιανικής και της εθνικής μας παράδοσης θα πρέπει να αποτελούν συνεχή φροντίδα όλων μας. Και ο καλύτερος τρόπος επίτευξης του στόχου αυτού είναι η διαρκής συμμετοχή όλων μας και ιδίως της Ορθόδοξης Ελληνικής Εκκλησίας μαζί με τους λοιπούς εταίρους μας στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι.

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας.

* Καθηγητή του Δικαίου της ΕΕ στο Πανεπιστήμιο Πειραιώς, κατόχου ευρωπαϊκής έδρας Jean Monnet, μέλους του Επιστημονικού Συμβουλίου του Υπουργείου Εξωτερικών, οι απόψεις που εκφράζονται είναι προσωπικές.